

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

Другі міжнародні соціологічні читання пам'яті Н.В.Паніної “Соціологія і суспільство сьогодні”

10 грудня — Міжнародний день захисту прав людини, день народження видатного українського соціолога Наталії Вікторівни Паніної й дата проведення щорічної конференції “Соціологічні читання пам'яті Н.В.Паніної”.

Проведення конференції перетворилося на добру традицію для української соціологічної спільноти. 10 грудня 2008 року в Інституті соціології НАНУ (Київ) відбулися вже другі міжнародні соціологічні читання пам'яті Н.В.Паніної. На порядку денному конференції — традиційне урочисте нагородження переможців щорічного конкурсу “Кращий молодий соціолог року”.

“Соціологічні читання пам'яті Н.В.Паніної” — це не просто наукове зібрання. З одного боку, це конференція, яку проводять на найвищому науковому рівні за участі провідних соціологів України, Європи, Америки, а з іншого — живе спілкування різних поколінь соціологів. Для досвідчених соціологів — це можливість почути голоси вчених-початківців, для молодих — можливість поспілкуватися зі своїми відомими колегами, дізнатися про оцінку своєї роботи, поставити запитання, а можливо, й висловити незгоду зі своїми старшими колегами з приводу тих чи тих проблем. Крім цілей, зазвичай притаманних будь-якій науковій конференції, метою цієї конференції є руйнування бар'єрів між поколіннями вчених, подолання стереотипів, пошук нових ідей і людей. Головними критеріями Соціологічних читань пам'яті Н.В.Паніної є наукова честь, гідність і професіоналізм, що і становить найвищу цінність цього зібрання вчених.

Звертаючись до учасників конференції із вступним словом, директор Інституту соціології НАНУ **Валерій Ворона** відзначив вагомий внесок Наталії Паніної у вимірювання соціальної реальності. Лише невеликою часткою цього внеску є соціальний моніторинг, упроваджений Наталією Вікторівною, котрий і досі слугує надійним підґрунтям вивчення українського суспільства. Валерій Ворона висловив надію, що серед учасників конференції чимало послідовників розробок Наталії Паніної.

Віль Бакіров, ректор Харківського університету, президент Соціологічної асоціації України звернувся до присутніх із привітанням від імені САУ. Всіх присутніх доповідач назвав свідками виникнення чудової традиції — збиратися 10 грудня, на день народження Наталії Паніної й ділитися новими думками, ідеями, напрацюваннями. Розмірковуючи про місію соціології, Віль Бакіров висловив думку, що соціологія — це єдина із соціальних наук, що прагне не обмежуватися поверховим аналізом явищ і процесів, а проникає в глибинні закономірності соціальних процесів і структури соціуму. І цю місію соціології, це надзавдання соціології проповідувала у своїх працях і творчому житті Наталія Паніна.

Далі естафету привітань підхопив **Володимир Магун**, завідувач сектору Інституту соціології РАН. Розповідаючи про співпрацю Росії й України, про спільні проекти, Володимир Магун зазначив, що з української сторони таку співпрацю запровадила саме Наталія Паніна. Російський колега наголосив позитивні тенденції в роз-

вितку співпраці між російськими й українськими соціологами і висловив надію на те, що спільними зусиллями вчені-суспільствознавці впораються із будь-якими кризовими ситуаціями в суспільстві.

Першим із доповіддю виступив **Іван Селеньї**, професор Єльського університету, член Американської академії мистецтв і наук. Професор представив доповідь на тему “Варіації посткомуністичного капіталізму”, в якій розглянув питання зміни системи розподілу в суспільстві. Іван Селеньї зазначив, що в країнах Східної Європи економіка стала ринковою, а система розподілу залишилася соціалістичною. Проблема, що цікавила доповідача, — як можна реформувати систему розподілу, щоби вона відповідала ринковій капіталістичній економіці. На його думку, слід створити систему, яка здатна забезпечити нужденних, бідних і вможливає самозабезпечення тим, хто може себе забезпечити.

Доповідь Івана Селеньї — це частина його відомої книжки “Побудова капіталізму без капіталістів”. У межах конференції відбулася презентація цієї книги, вперше перекладеної російською мовою за науковою редакцією О.Куценко і виданої спільно Інститутом соціології НАНУ і Харківським національним університетом ім. В.Н.Каразіна 2008 року.

Доповіді наступних учасників були пронизані пошуками соціологією самої себе. Доповідачі в різних формах і з різних боків розглядали світоглядні, життєво важливі для соціологів питання. Скажімо, чи потрібна соціологія суспільству? Що може і що повинна або не повинна давати соціологія суспільству? Чи має соціологія бути публічною? Як зауважив один із учасників конференції, Павло Кутув, науковці з різних географічних поясів, задалегідь не узгоджуючи своїх доповідей, заторкнули однакові теми, що свідчить про важливість і актуальність цих тем для сучасної соціології.

Пал Тамаш, директор Інституту соціології Академії наук Угорщини, виступив із доповіддю “Поразка “публічних соціологів” у посткомуністичному суспільстві — це поразка публічної соціології тут і зараз?”. У своїй доповіді Пал Тамаш порушив питання: чи варто порівнювати академічну і публічну соціологію? Відповідаючи на це питання, Пал Тамаш так описав стан соціології від 1990-х років до нинішнього дня. 1990-ми роками точилася боротьба різних дисциплін за увагу еліти. Різні дисципліни пропонували своє пояснення реальності — політологічне, економічне, культурологічне, соціологічне. Доповідач образно назвав це “міждисциплінарним ринком”. Еліта “приходить на цей ринок” і “купує” таке пояснення реальності, яке їй сподобалося найбільше. Найчастіше купували політологічне й економічне, тоді як соціологічне пояснення реальності “не купувалося”. Але згодом пояснення “купівлі” не виправдали себе. І зараз, коли це уявилося, у соціології є можливість заявити про себе, запропонувавши своє, соціологічне пояснення реальності.

Ще одна важлива думка доповідача стосувалася того, що в соціології виразилося зневажання практичних питань, якими, на думку вченого, вона має активно займатися. Наприклад, прямим обов’язком соціолога, який живе в суспільстві, що трансформується, є вивчення цих трансформацій.

Сергій Макеєв, завідувач відділу соціальних структур Інституту соціології НАНУ, на продовження роздумів стосовно місії соціології і соціолога, виступив із доповіддю “Що означає бути соціологом”. Наголосивши, що соціологія — мультипарадигмальна наука, що перманентно диференціюється, доповідач зазначив, що дати вичерпну відповідь на поставлене запитання доволі важко. Не претендуючи на істину в останній інстанції, він дав власне визначення соціології та соціолога. С.Макеєв визначив соціологію як мову, застосовуючи яку ті, хто нею володіє, намагаються з’ясувати, що являють собою спостережувані об’єкти та процеси. А бути соціологом сьогодні, на думку Макеєва, означає володіти якомога більшою кількістю соціологічних говірок і знати еволюцію, що відбувається в їхніх правилах.

Ольга Куценко, завідувач кафедри Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, виступила із доповіддю “Суспільство і соціологічна інтервенція: від функціональних ролей до інверсії суб’єкта й об’єкта?”. У своїй доповіді Ольга Куценко порушила конче важливе для всіх соціологів питання: що і як можуть робити соціологи, щоб бути потрібними в сучасному мінливому світі? Доповідачка окреслила чотири стратегії, уgruntовані на двох напрямках, — академічної та публічної соціології. Перша стратегія — йти перевіреним шляхом мейнстриму. Це очікувальна стратегія — поки новий процес або явище не набуде видимих форм, здобуття знання про нього завжди обтяжуватиметься загрозою неадекватності. На думку Куценко, нормативність захищає від неадекватності, але при цьому знижує евристичність науки. Друга стратегія — спрямовувати зусилля на вивчення окремих, нових явищ і процесів, що назагал пов’язане із творчістю. Третя стратегія передбачає заглиблення в себе, точніше — заглиблення в соціологію. Це соціологія для соціологів як знання втаємничених. І четверта стратегія — стратегія, пов’язана із публічною соціологією, наприклад стратегія, яку проповідує Майкл Буравой. Ця стратегія зорієнтована на пізнання проблем окремих груп людей і розв’язання цих проблем через публічність.

Як зазначила доповідачка, соціологія не може замінити функції громадянського суспільства. Але вона може вбудовуватися в нього, надаючи своє експертне знання.

Вибір стратегії — це питання амбіцій соціологів, відповідальності їх перед суспільством, державою і, зрештою, перед самими собою і наступними поколіннями соціологів. На думку Ольги Куценко, мета сучасної соціології — це пізнання сучасного суспільства в його видимому багатоманітті, а також прогнозування сценарію розвитку цього суспільства. Такі амбіції слабо підкріплюються системою соціологічної освіти, наголосила доповідачка, і закликала всіх присутніх до еволюційного реформування системи соціологічної освіти, особливо зацентрувавши перспективність союзу соціології та математики.

Завершив серію доповідей-міркувань про роль соціології в суспільстві професор Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова **Павло Кутуєв**, який виступив із доповіддю “Соціологія, держава, суспільство”. Спираючись на ідею дослідницької програми “Держава, що сприяє розвитку”, доповідач закликав наукову спільноту до переосмислення і переоцінювання ролі держави в стимулюванні й управлінні соціальними змінами. Як продемонстрував досвід Східної Азії, зокрема повоєнне піднесення Японії, а також бурхливий розвиток “азійських тигрів”, за наявності в держави певних характеристик цей інститут здатен успішно використовувати світову кон’юнктуру та внутрішні ресурси для стимулювання розвитку й модернізації національних суспільств. Ключовими характеристиками держави, що сприяє розвитку, є автономія за одночасної вкоріненості держави у суспільстві.

Доповідач закликав соціологічну спільноту виконувати критично-просвітницьку функцію, інформуючи політичний істеблішмент про потенційні функції держави в стимулюванні розвитку суспільства (докладніше про ці ідеї автора можна дізнатися з його книжки “Теорія соціальних змін”, 2008).

Інститут соціології готує до видання книжку за результатами конференції із повними текстами всіх виступів.

Якщо у першій половині дня увага учасників конференції була прикута до провідних українських і закордонних соціологів, то друга половина була присвячена молодому поколінню соціологів. Під керівництвом Олександра Стегнія, провідного наукового співробітника Інституту соціології НАНУ, пройшов круглий стіл за участі як молодих конкурсантів, так і провідних соціологів. Молоді вчені, роз-

міркуючи стосовно того, чи потрібні соціологія і суспільство одне одному, дискутували зі своїми старшими колегами.

Далі **Наталія Черниш**, завідувачка кафедри Львівського національного університету ім. Івана Франка, виступила з доповіддю “Єдність через багатоманіття: сучасний стан молоді української соціології” та в узагальненому вигляді окреслила зміст і оцінила рівень робіт конкурсантів.

Роботи молодих соціологів оцінювала конкурсна комісія у складі провідних соціологів України — представників різних навчальних закладів, академічних і дослідницьких інститутів та інших соціологічних організацій. Усі 13 робіт, поданих на конкурс, були високо оцінені конкурсною комісією. Комісія відзначила доволі високий рівень робіт, тому всі конкурсанти були відзначені дипломами учасника конкурсу (наприкінці наведено теми робіт, поданих на конкурс).

Вищими нагородами конкурсу є одна золота і дві срібні медалі із викарбуваним профілем Наталії Паніної і словами “ЧЕСТЬ, ПІДНІСТЬ, ПРОФЕСІОНАЛІЗМ”.

Сергій Дембіцький і **Тетяна Бурейчак** поділили друге місце, здобувши срібні медалі та премії.

Найкращим молодим соціологом 2008 року визнано **Івана Колодія**, аспіранта кафедри політичної соціології Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна.

Окремо конкурсна комісія відзначила **Олексія Мусієздова**, який отримав пам’ятну медаль.

У поточному році крім премії імені Наталії Паніної було засновано премію імені Ірини Попової. Премія має назву “За найбільшу соціально-практичну значимість”. Володарями цієї премії стали два конкурсанти — **Олександр Резнік** і **Сергій Крижний**.

Після урочистої церемонії нагородження гості й учасники конференції стали глядачами театралізованого виступу у виконанні професійних акторів. Саме так конференція завершується вже не вперше, що доповнює атмосферу наукової творчості й свободи.

Роботи учасників конкурсу “Молодий соціолог року”

Т.Бурейчак, кандидат соціологічних наук кафедри історії і теорії соціології Львівського національного університету ім. Івана Франка “Комодифіковане тіло: дискурси тілесності в українській рекламі”

С.Дембіцький, аспірант відділу історії, теорії та методології соціології Інституту соціології НАН України “Теоретична валідність вимірювальної процедури і зсув даних у соціологічному дослідженні”

І.Колодій, аспірант кафедри політичної соціології Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна “Середній клас, демократичні цінності та політичні преференції: до і після помаранчевої революції”

С.Крижний, аспірант кафедри політичної соціології Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна “Повсякденність перших місяців окупації Харкова (осінь 1941 — весна 1942) в усних свідченнях і біографічних документах (у контексті соціологічного вивчення явища цивільного колабораціонізму)”

О.Лановенко, асистент кафедри соціології і соціальної роботи Приазовського державного технічного університету (м. Маріуполь) “Духовно-культурний потенціал людини і можливості соціальної роботи”

С.Літвінов, кандидат соціологічних наук, провідний спеціаліст маркетингової агенції “IRS” “Використання поняття відносної похибки оцінювання для обчислення вибірки із генеральної сукупності з малою часткою ознаки”

Л. Малес, кандидат соціологічних наук, докторант, доцент кафедри історії і теорії соціології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка “Фотографія в соціологічних дисциплінах”

А. Мельников, асистент кафедри соціології Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля “Проблемне поле екзистенціальної соціології”

А. Мусієздов, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри історії і теорії культури Харківської державної академії “Від міфу до дискурсу: до постановки проблеми тематичних контекстів”

А. Оситчук, аспірантка, старший викладач кафедри соціології Національного університету “Києво-Могилянська академія” “Теорія морфогенезу Маргарет Арчер як спроба синтезу “структура-агентність”

М. Парашевін, кандидат соціологічних наук, науковий співробітник Інституту соціології НАНУ “Глобалізація і культура: гомогенізація чи дифузія?”

О. Резнік, кандидат соціологічних наук, науковий співробітник Інституту соціології НАНУ “Стилістичні ознаки суспільно-політичних практик населення України і чинники їх формування”

С. Хутка, старший викладач кафедри соціології Національного університету “Києво-Могилянська академія” “Проблема вимірювання рівня соціальної адаптації особистості: визначення ключового індикатора”

ТЕТЯНА НІКІТИНА,

*соціолог відділу теорії, історії та методології соціології ІС НАНУ,
аспірантка Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*

Соціологічний центр імені Н.В.Паніної оголошує конкурс “Кращий молодий соціолог року-2009”

Учасники конкурсу повинні мати повну вищу освіту (або ступінь бакалавра) та вік до 35 років включно (станом на 10 грудня 2009 року).

Лауреати конкурсу за високий професіоналізм, честь та гідність у їхній фаховій та громадській діяльності отримують:

- перше місце – премію (2500 грн) та золоту медаль;
- два других місця – премії (по 1250 грн) та срібні медалі.

Підставою для участі в конкурсі є одна наукова робота номінанта без співавторів у вигляді статті в журналі/збірнику статей або у вигляді розділу монографії. Ця робота має бути опублікованою в офіційно зареєстрованому українському або іноземному виданні у друкованому чи електронному вигляді; від моменту публікації (тобто від дати, коли видання було підписано до друку) має минути не менш як один місяць і не більш як три роки. Роботи, які вже були премійовані за межами установи її виконання, не приймаються до розгляду. Подання документів для участі в конкурсі здійснюється до 10 вересня 2009 року включно.

До розгляду конкурсної комісії слід надсилати електронні файли:

- україномовний або російськомовний варіант тексту наукової роботи з позначенням вихідних даних публікації;
- дві рекомендації науковців, один із яких обов'язково має бути членом Соціологічної асоціації України;
- CV, в якому необхідно зазначити: ПІП номінанта, поштову й електронну адресу і телефон, відомості про освіту і досвід роботи, перелік публікацій;

- есе (обсягом не більш як 10000 знаків) на тему “Соціолог між визнанням і покликанням”. На конкурс можна подавати також есе, присвячене науковій спадщині Н.В.Паніної.

Документи надсилати прикріпленими файлами на електронну пошту panina-fund@rambler.ru з поміткою “на конкурс”.

Конкурс робіт проходить у два тури.

Перший тур конкурсу триває з 10 вересня до 30 жовтня. У першому турі конкурсу роботу кожного номінанта читають не менш як 3 члени конкурсної комісії. Перелік робіт, допущених до другого туру, оприлюднюється на електронній сторінці САУ до 30 жовтня.

Другий тур триває від 1 листопада до 1 грудня. У другому турі роботи номінантів читають всі члени конкурсної комісії. Конкурсна комісія визначає 10 найкращих робіт, представлених у другому турі конкурсу, й ухвалює рішення про присудження премій та медалей ім. Н.В.Паніної до 1 грудня. Десятьох номінантів, чії роботи визнані найкращими, запрошують до участі в соціологічних читаннях і в урочистій церемонії вручення премій та медалей ім. Н.В.Паніної.

Вручення премій і медалей приурочується до дня народження Н.В.Паніної – 10 грудня.

У рамках конкурсу відбувається вручення Спеціальної премії імені І.М.Попової за роботу, що має найбільшу соціально-практичну значущість. Розмір премії дорівнює розміру премії за друге місце.

Соціологічний центр ім. Н.В.Паніної
01021, Україна, м. Київ, вул. Шовковична, 12, к. 313
Тел. (044) 255-60-65
Електронна пошта: panina-fund@rambler.ru